

Јевто М. Миловић

ТИТУЛЕ ВЛАДИКА ПЕТРОВИЋА¹

Јуна мјесеца 1700. архијепископ пећки и патријарх српски Арсеније III Црнојевић, који је тада боравио у Сечују у Мађарској, рукоположио је за архијереја „јерсмонаха сего Данила, подстрижника цетињскога“, Петровића Његоша. Тиме је владика Данило постао високи свештеник у православној хијерархији. Његова епархија је обухватала: Скендерију, област око Скадра, „в њејже именујут се мјеста сија, првеје Црна Гора, и племе Грбаль, Паштровиће, Кртоли, Луштица, и град Бар, град Скадар, и град Улцињ, и град Подгорица, и Жабљак, и в племе Зета, и Кучи, Васојевиће, Братоножиће, Пипери и Бјелопавлићи.“²

Интересантно би било сазнати како се потписивао владика Данило. Он је обично започињао своја писма титулом: „Данил м[илос]т[и]ју б[о]жијеју митрополит скандариски и приморски“ Или: „Данил вла[ди]ка“ Или: „Данил б[о]жијеју м[и]л[ос]тију митрополит Скандарије и Приморја“. Или: „Данил б[о]жијеју м[и]л[ос]тију митрополит Скандарије“ Или: „Данил вла[ди]ка Цетињац“. итд. На једном печату владике Данила стоји само: „Данил вла[ди]ка“.³

У грамати рускога цара Петра Великога од 9/20. јула 1715. владика Данило се назива „митрополит Данил Скандарији, и Приморја, и Чернија Гори“.⁴

¹ Д[ушан] Д. Вуксан објавио је у *Записима*, Цетиње, год. VIII, књ. XIV, стр. 71—73, „каталог зетских и црногорско-приморских епископа и митрополита“.

² Архијерејска диплома владике Данила (С. Милутиновић, *Историја Черне Горе*, стр. 31).

³ Видјети овдје моју књигу *Стазе ка Његошу*, Титоград, 1983, стр. 449 и даље.

⁴ Сима Милутиновић, *Историја Черне-Горе*, Београд, 1835, стр. 68.

Владика Данило изванредном провидуру Антонију Бембу

3. X 1727.

И П Е К МОН ПРЕРУСИ :

ИИ НИМЕ ИМЕНОВАНИ : ПРИМИЛИМО
 И ПРАСАТЪ ИМИ БРАТЪ П И П Е : И П Р Е Д И
 СЕ ЖИВУДУНЪ СТО СЕ ЧЕНО МОЩЕНИЦА
 ШОНИСНУ ГРЕОКУНТУ : И Р У Д И Е С М О С О
 И Д О У П О З Н Е И П И П Е : И Р У Д И Е М
 С О К Е М С Р А Н Е : И С О К Е М И П О Т
 О П С А Т И Н Т О К О Л И Ц О И Д И О Т
 М О Р Е М Е : И С О С Т А Р Т И Х Р О М
 Р У Д И Т О С У Д И Б Р А К Е У П Р И М О Р Е
 Н У И П Е : П Р И Т О Н Е М О Т И П И
 С О С О Е С О Д Н Е С Е Л И К Е П Р Е Ш
 Е : И И Д И И С Т И Д У Н О П Р У Ч Е М И
 К О П Р У П Р Е С В Е Т Л О И С И Т О И
 П О З Н Е : И М Ч Я С М О С О Ж И В И
 П И П Е И С Е Л И Ц Е : И Ж И В И
 У Т И А Н : И С Т У Д И П Р И С Т О М О И
 И П О Д И Е Т О С И Ж И В И : И М Н О Т О М
 С У И А Н И С Р У Л И С О П О С А Т И Ц О П Р О
 С И Е С У П О З Н Е И : И П Р О С Т А С Т
 : И К О Р И С Е С А Б Е Т И Д У К Е Д Е
 И П О С Л О Н И Т С Е П И И П Е : И С О
 С Т О Р У Р У М Е Н Е : И Р И М Е Н Е Т О
 С И Ж И В И С О Д И Е К А И Н Е С О Л И С
 П Р О С Т И Т О С Т А Р Т И С И Д У К Е
 Ч Е И В И П О Т Д О Л И Т Р И Т О Н Е Г И
 М И Р И М Е М О Т О И П О С Т У Г Е

Владика Данило је 12/23. фебруара 1732. својом руком унио у једно јеванђеље, које се данас чува у Архивском одјељењу Цетињских музеја, сљедећи запис:⁵ „Данил владика цетињски Његош, војеводич србској земљи купи ово с[ве]тоје јевангелије ценоју златиц 5 у Ивана Калуђеровића с Рисна, принесено от земљи мољдовскије некоторим купцем. И сему ми от нашега труда управисмо сребро образ Христов и четири јеванђелиста и з друге стране печач от сребра пет, у све печач 10, и приложих га у Патријаршији пецкој, храму вознесенија Х[ристо]ва. И да не будет никим отимљено от сего храма, да нест. просто. 1732, ф. 12.

Цена књиги и сребру у све златиц 24.“

Владика Данило уноси у јеванђеље титулу „Данил, владика цетињски Његош, војеводич србској земљи“ и то јеванђеље поклања Патријаршији у Пећи која је тада била под турском влашћу. Он тим хоће да стави до знања Турцима да је он не само духовни господар свих Срба православне вјере него да је он и војсковођа („војвудич“) „србској земљи“.⁶

Треба овдје истаћи да је Црна Гора 1732. г. била у рату с Турском. Не треба уз то заборавити да је млетачка влада 1718. године дала владици Данилу црквену власт над православнима у својој држави.⁷ „Одиста је знатна тековина владике Данила та духовна власт црногорског архијереја над православнима у млетачким провинцијама, сусједним Црној Гори. На њој је владика Данило засновао свој даљи политички рад са Србима ван Црне Горе, код којих је тражио помоћи за ослобођење Црне Горе од турске власти, које је он отпочео.“⁸

Српски патријарх Мојсеј хиротонисао је за архијереја у Мајинама 1719. г. архимандрита Саву Петровића Његоша. После смрти владике Данила 1735. Сава је постао митрополит „скендеријски, приморски и черногорски“⁹. Сава није био борац као владика Данило. Он је био смирени калуђер и није желио да изазива сукобе с Турцима. Био је одан свим срцем Млетачкој

⁵ Запис је објавио Љуба Стојановић (*Стари српски записи и натписи*, Београд, 1983, књ. II, стр. 31, број 2606).

⁶ Андрија Лубурић и Шпиро М. Перовић погрешно тврде да „овај запис није писао владика Данило, него му је много доцније подметнут. Намјера ‘аутора овог записа’ била је, да се владика Данило може назвати ‘војеводич србској земљи’ и ‘Његош’ мјесто Његош, како се он увијек и потписивао...“ (*Поријекло и прошлост династије Петровића*, Београд, 1940, књига прва, стр. 75).

⁷ Др Глигор Станојевић, *Историја Црне Горе*, Титоград, 1975, књига трећа, стр. 274.

⁸ Др Владан Ђорђевић, *Црна Гора између Турске, Русије и Млетака у XVIII веку*, Београд, 1912, свеска прва, стр. 51—53.

⁹ Сима Милутиновић, *Историја Црне-Горе*, Београд, 1835, стр. 76, 78.

Републици.¹⁰ За вријеме његове владавине Црном Гором настао је метеж у нашој земљи. Мјесто да се уједине и заједно боре против непријатеља, црногорска су се племена гложила. Њихови главари ишли су на подворење Турцима и Млечићима. У Црној Гори владала је крвна освета. Вршене су пљачке и отимачине сваке врсте. Уз то је странац Шћепан Мали завладао нашом земљом.

Није без интереса да се овдје покаже како је титуле употребљавао владика Сава Петровић Његош у својој преписци. Његови су потписи на његовим писмима веома карактеристични. Владика Сава често употребљава за себе назив високог достојанственика у католичкој цркви. Он се често потписује на својим писмима: „бискуп Сава на службу“, или „бискуп Сава скендарски и приморски на службу“, „бискуп Сава цетињски, и скандарски, и приморски на службу“, „прави и вљерни слуга п. принципа бискуп Сава скандарински и приморски на службу“, „арцибискуп Сава скандарински и приморски на службу“ Много ређе се потписује владика Сава титулама „архијереј“, „владика“, „митрополит“ Обично употребљава те титуле у дубокој старости: „владика Сава цетињски на службу“ „архијереј Сава“, „митрополит и черногорски, и приморски и скендериски Сава и Василиј Петровић“, „митрополит скандарински и приморски Сава Петровић на службу“, „владика Сава на службу“, „невољни старац владика Сава на службу“ „богомолац митрополит скандарински и приморски Сава Петровић“, „митрополит Сава Петровић својеју рукоју потврђујем“, „Сава божијеју милостију православни митрополит скендериски, и приморски, цетињски“.¹¹

Владика Василија Петровић Његош рођен је 1709. на Његушима. До 1743. живио је на Цетињу код митрополита Данила и Саве. Ту је стекао прво образовање. Неко вријеме био је на школовању у Пећи и у Патријаршији.¹² Архијепископ пећки Атанасије II боравио је 1749. и 1750. у Црној Гори. Он је, на захтјев митрополита Саве и црногорских свештеника, 22. августа (3. септембра) 1750. рукоположио „архимандрита кир Василија Петровића“ за архијереја „скендеринског“ и „приморског“ Патријарх Атанасије II дао је тада владици Василију и титулу „екзарха с[в]јатјешаго трона пекскога Патријархији славено-сербскија . и катедралнаго свободнаго Принципата Черногорскога м[а]н[ас]тира цетинскога

¹⁰ Др Глигор Станојевић, „Црна Гора у XVIII вијеку“ (Историја Црне Горе, Титоград, 1975, књига трећа, стр. 289—290).

¹¹ Зборник докумената из историје Црне Горе (1685—1782). Спремио за штампу Јевто М. Миловић, Цетиње, 1956, стр. 118—349.

¹² Марко Драговић, Митрополитъ черногорскій Василій Петровиць и его сношенія съ Россіей, С.—Петербург, 1882, стр. 16.

преосвјашченјејшаго митрополита скендеријскога и приморскога господина Василија Петровича“.¹³

Било би од не мале важности кад би се видјело како се владика Василије Петровић Његош потписује на својим пиомима. Од 1740. до 1750. он се потписује: „Василије, јеромонах Це[тињац]“ или „Василије Це.“ или „Василије Це. Петровић“, или „Василије Це. Петрович, викарио ђенерали“, или „Василије Це. Петровић, викарио ђенерали о[д] Скендерије и Приморја“ Од 1750. па наовамо владика Василије се исто различито потписује: „Василије Це. Петрович ексарх“, „епис[коп] цетињски, скендериски, и приморски, и трона сербскога ексарх Василиј Петрович“, „митрополит Василиј Петрович“, „од мене владике Василија Петровича“, „митрополит черногорски, скендеријски, и приморски, и трона сербскога ексарх Василиј Петрович“, „смирени митрополит черногорски, зетски, скендериски, и приморски, и трона сербскога ексарх Василиј Петрович“, „митрополит черногорски, зетски, скендеријски, и приморски, и трона сербскога ексарх Василиј Петрович“, „митрополит черногорски и приморски Василио Пет[т]рович“, „Василиј Петрович, ексарх“, „митрополит черногорски, и приморски, зетски и скендериски“, „митрополит Василиј Петрович Черне Горе, и Приморја, Зете и Скендерије“, „митрополит черногорски, и приморски, и скендериски Василиј Петрович“ итд.¹⁴

Синовац владике Саве Петровића Његоша Петар I Петровић Његош произведен је 1777. г. за архимандрита.¹⁵ Митрополит Сава умро је 26. фебруара (10. марта) 1781.¹⁶ Тада је Арсеније Пламенац узео титулу митрополита црногорског. Пламенац је био веома болестан и убрзо је после смрти владике Саве умро. „Архимандрит Петар био је још из дјетињства насљедником епархије црногорске од народа објављен којег је и владика Сава хотио за живота својег завладичити, да је било згода и пригода. Црногорци, дакле, навале на својег давно и согласно изабраног и свијема возљубљеног архимандрита Петра, и просто, а искрено, реку му да иде, те се његођ завладичи, оли да међу њима ни тако не стоји, јер они без владике ни хоте ни могу живјети“¹⁷

Архимандрит Петар је желио да се завладичи у Русији. Зато је пошао у Беч и затражио пасош за Петроград од тамошњег рус-

¹³ Симма Милутиновић, *Историја Црне-Горе*, Београд, 1835, стр. 79—80, 82.

¹⁴ *Зборник докумената из историје Црне Горе (1685—1782)*. Спремио за штампу Јевто М. Миловић, Цетиње, 1956, стр. 131—300.

¹⁵ Димитрије Милаковић, *Историја Црне Горе*, Задар, 1856, стр. 175.

¹⁶ Душан Д. Вуксан, *Петар I Петровић Његош и његово доба*, Цетиње, 1951, стр. 16.

¹⁷ Симма Милутиновић, *Историја Црне-Горе*, Београд, 1835, стр. 110.

ког посланика кнеза Голицина. Пошто пасош није добио, обратио се цару Јосифу II у Бечу да му он допусти да га завладичи карловачки патријарх. Цар Јосиф II одобрио је његову молбу. Петар I пође тада у Сремске Карловце и ту га патријарх Мојсије Путник 13/24. октобра 1784. рукоположи за архијереја „черногорског, зетског, скендеријског и приморској“.¹⁸

На многим писмима митрополита Петра I налази се један велики округли печат. У печату се налази титула архијереја Петра I.¹⁹ „Петр Петровић б. м. православни архијереј че., зе., ске., при.“²⁰

Требало би сад видјети како се митрополит Петар I потписивао у својој преписци. Различито се потписује: „вла[ди]ка Петр“ „вла[ди]ка Петр на службу“, „ваш брат Петр Петровић“, „покорни слуга Петр Петровић“, „ја вла[ди]ка Петр Петровић Његош“, „ја вла[ди]ка Петр Петровић“, „митрополит Петр Петровић“, „м[итрополит] ч[ерногорски] Петр Петровић“, „черногорски митрополит Петр Петровић“, „il metropolita di Montenero Pietro Petrovich“, „митрополит черногорскиј, скендерински, и приморски, и ордена свјатаго Александра Невскога кавалер Петр Петровић“, „митрополит Петр Петровић с Његош“, „il arcives. e metropol. di Montenero, Albania e littor. ed l'imp. russo cavaliere Pietro Petrovich“, „в. Петр“, „владика Петар овојеручно“, „м. черногорскиј Петровић“, „митрополит Петровић“, „митрополит Петр Петровић Његош“, „Петр Петровић Његош, митрополит Чернаја Гори, Скендерији и Приморја“, „смирени митрополит черногорскиј, скендеријски и приморски Петр Петровић Његош“, „смирени митрополит Чернија Гори, Скендерији и Приморја“ Петр Петровић Његош“, „покорни слуга и богомољец м. Петр Петровић Његош“ „черногорски митрополит Његош“

Патријарх Мојсеј Путник рукоположио је 14/25. октобра 1784. „архимандрита г-на Петра Петровић во епископа Чернија Гори, Скендерији и Приморја. Тјемже убо всјем, нарочно же в богохранимој Черној Гори, Скендерији и Приморју духовнаго и мирскога чина“²¹

Руски цар Петар Велики донио је 1715. г. указ „којим се Цетињском манастиру одређује стална субвенција од 500 рубаља која се има исплаћивати сваке друге године“²². Та се субвенција није редовно исплаћивала. С времена на вријеме ишле су наше владике по ту руску новчану помоћ у Петроград. Руско министар-

¹⁸ Сима Милутиновић, *Историја Церне-Горе*, Београд, 1835, стр. 110.

¹⁹ Душан Д. Вуксан, *Петар I Петровић Његош и његово доба*, Цетиње, 1951, стр. 34.

²⁰ Све цитате, које наводимо у овоме раду, транскрибовали смо.

²¹ Диплома митрополита Петра I од 14/25. октобра 1784. коју му је дао патријарх Мојсеј Путник (*Записи*, Цетиње, год. XI, кв. XIX, 1938, стр. 44).

²² Бранко Павићевић, „Владика Данило у Петрограду 1715. године“, *Михаилу Лалићу у почаст*, Титоград, 1984, стр. 34.

ство финансија је, у доба митрополита Петра I, слало тај новац на Цетиње преко руског вице-консула у Дубровнику Јеремије Гагића. Јеремија Гагић је упућивао „тај народни пенсион“ у Црну Гору на адресу „славјано-сербски народ“ Петар I је морао на тај новац давати признанице Гагићу. Понекад је Петар I уносио у своје признанице Јеремији Гагићу израз „славјано-сербски народ“ У свом писму од 5/17. марта 1826. г. Јеремији Гагићу Петар I негодује зато што руско министарство финансија не шаље новац „право црногорском народу“: „Мене је удивително што ова тисућа цекинах не иде право црногорском, него славено-сербском народу. Може бит нека пулитическа причина тому.“²³

И у другим својим писмима Петар I назива наш народ *црногорским народом*.

Петар I се 3/14. септембра 1796. обраћа аустријском цару Францу I. Он се цару Францу I захваљује зато што је аустријски цар Леополд II својевремено покљонио Црној Гори у изобиљу пушчаног праха, олова, хартије и кремена. И у том свом писму Петар I назива наш народ *црногорским народом*:

„Вашему августѣйшему величеству за непремѣннѣной долгъ почитаю чувствую высокия благодѣяния и вожделѣннѣную милость ко всему народу славено-ильлическому, черногорскому изъ лияннѣую отъ нѣдръ Ихъ Императорскихъ Величествъ предковъ вашего императорскаго величества блаженнѣия и вѣчно достѣйныя памяти почывшихъ стрѣца Иосифа втораго и дражайшаго родителя вашего величества Леополда что высокѣими своѣмы удовлетворени соизволили благоволилъ датъ въ Черную Гору праха, олова, хартии и кременѣя нѣкоторое число для защищеннѣия и обраны отъ всеобщаго врага и примника Махометова“²⁴

Руска царица Катарина II умрла је 1796. г. На њен пријесто ступио је њен син Павле I. У име своје и „црногорскога народа“ митрополит Петар I Петровић Његош честитао је рускоме цару Павлу I поводом његова доласка на пријесто:

„Мы съ достодолжнѣимъ благоговѣнѣемъ приступаемъ къ освященной особѣ вашего императорскаго величества и все общество Черногорскаго народа единодушно симъ приносятъ всеусерднѣйшее вашему императорскому величеству поздравленіе. — А по силѣ высочайшихъ блаженнопочившихъ предковъ вашего императорскаго величества, еще отъ временъ прародителя вашего величества Петра Перваго народу Черногорскому, за подѣемлемѣ имъ труды ополчающихся противъ Отоманской Порти за честь всероссійскаго скиптра непрерывно ратоборственнѣимъ оружія дѣйствѣемъ жалованныхъ грамотъ, кои ми свидѣтельствуютъ высокомонаршее благоволеніе и неотѣемлемую приверженность,

²³ Писмо Петра I Петровића Његоша од 5/17 марта 1826. Јеремији М. Гагићу (Архивско одјелѣње Цетињских музеја, Приновљени рукописи, 1826).

²⁴ Писмо Петра I од 3/14. септембра 1796. г. аустријском цару (Беч, Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Montenegro I, 1775—92).

покровительство и милость, смѣемъ надѣяться, что въ этомъ и отъ вашего священнѣйшаго императорскаго величества намъ отказано не будетъ и что милость вашего императорскаго величества отъ насъ неотъемлема будетъ".²⁵

И у своје писму од 19. новембра (1. децембра) 1799. г. вице-канцелару Н. Н. Панину митрополит Петар I наводи изразе „црногорски збор“ и „черногорски народ“:

„Отправленный сего года въ сентябрѣ м/есяцѣ отъ черногорскаго публичнаго собранія къ его величеству императору съ благодарными письмами по двумъ высокомонаршимъ собственоручнымъ жалованнымъ черногорскому народу покровительствуемымъ грамотамъ оберъ-воевода, ходатай и соотечественныкъ нашъ графъ Николай Черноевичъ-Давидовичъ, снабдѣнный отъ здѣшняго національнаго собранія полномочнымъ наставленіемъ: И въ знакъ всеусерднѣйшаго нашего благодаренія чрезъ упомянутаго Черноевича отправленно его императорскому величеству военно-плѣнныхъ 12 знаменъ и саблю Магмутъ визира албанскаго, приобретенные на двократыхъ въ 796го годѣ военныхъ дѣйстви-яхъ“²⁶

Митрополит Петар I Петровић Његош сматрао је, заједно са свим осталим црногорским владикама, да су Црногорци „частица српскога народа“ То се јасно види из његова писма од 29. јуна (9. јула) 1829. српском кнезу Милошу Обреновићу. Он енергичним тоном јавља кнезу Милошу:²⁷ „Што ли писат изволите да Ц[р]на Гора једва или ти не може имат вот у Србскому народу, то мене ми се чини да то справедливо бит не може, будући да, и ако ова страна на пространству својему одвеће је мала, али по мјестному положенију, по храбрости народа и по својој независимости до сада је била одвеће важна и јест ли не више, то не мање у Европи извјестна кољко Сама Србија. — Доказатељством свега служи важности ове стране, да од времена изгубљења Србскога Царства, између свијех частицах Србскога народа једна се је Црна Гора нашла која је до данас удржала в цјелости глас, свободу и вјеру христијанску, будући да хоћ у различно вријеме, нападенијем турске силе њека част Црне Горе и била је принуђена називат се турском, али то је било на само кратко вријеме и међутијем тољко част ове стране, но сва Црна Гора сахранила је до данас

²⁵ Писмо Петра I од 3/14. септембра 1797 рускоме цару Павлу I (Ж. П. Драговичъ: „Черногорія и ея отношеія къ Россіи въ царствованіе императора Павла. 1797—1801 гг.“, *Русская старина*, Санкт Петербург, 1882, том 35, август, стр. 361—362).

²⁶ Писмо Петра I од 19. новембра (1. децембра) 1799. вице-канцелару Н. Н. Панину. Снимак овога писма љубазно ми је ставио на располагање проф. др Растислав Петровић. Писмо су објавили новим правописом А. Л. Нарочницкиј и Н. Петрович у зборнику докумената *Политические и культурные Отношения России с югославянскими землями в XVIII в.* Москва 1984, стр. 392—393.

²⁷ Писмо Петра I Петровића од 27. јуна 1829. кнезу Милошу Обреновићу (Архив Србије, Београд, Збирка Мите Петровића 1852—1911, број 3).

у цијелости своју слободу. — Није доста што је она својим оружјем и крвљу заштићавала слободу, но и великим европејским државама у ратна доба вспомошествованије чинила как то: Австријском и Русијском Дворам и бившеј Републици Венецијанској, о чем побудитељније грамоти вишеречених Дворов у мене се находе “

Митрополит Петар I Петровић Његош умро је у дубокој старости, на Лучиндан 18/30. октобра 1830. Истога дана, на неколико сати прије смрти, издиктирао је Сими Милутиновићу свој тестаменат у коме је именовао за насљедника свога седамнаестогодишњег синовца Рада Томова Петровића. Тестаменат је отворен и прочитан сјутри дан, 19/31. октобра, на гувну испред Цетињског манастира „раније позваним и окупљеним народним главарима и народу“ Тада је Раде Петровић признат за свјетовног и духовног господара Црне Горе. Сјутрадан по смрти митрополита Петра I стари острошки архимандрит Јосиф Павићевић закалуђерио је „по црквеноме правилу младога Рада у присуству шездесет свештеника . . .“ На молбу црногорских и брдских главара дошао је призренски владика Хаџи-Захарија Ананија у Зету и рукоположио је у фебруару 1831. у цркви Успенској, која се налазила на острву Кому у Скадарском језеру, господара Црне Горе и Брда Петра II „за јерођакона и јереја“ и произвео га је за архимандрита. У присуству рускога цара Николаја I завладичин је Петар II 6/18. августа 1833. г. у Петрограду у Спасо-преображенском сабору. Добио је титулу „владика црногорскиј и брдскиј“. У 1844. издао му је Синод у Петрограду митрополитску диплому.²⁸

Сад се поставља питање како се Петар II Петровић Његош потписивао у својој преписци и које је титуле употребљавао. Он се исто служио разним потписима и разним титулама: „Радивој Петровић“, „архимандрит црногорски Петр Петровић“, „архи[мандрит]“ чер[ногорски] и брцки Петр Петровић“, „архимандрит црногорски и брцки П. Петровић“, „архимандрит црногорски Петр Петровић“, „архимандрит црногорски Петр Петровић“, „арх. црногорски Петровић“, „архим. Петровић Његуш“ „владика Петровић“, „в. П. Петровић“ „владика црногорски П. П. Његош“, „владика црногорски и брдски Петар Петровић“, „високопреосвјашчениј Петр Петровић, владика црногорскиј и брдскиј“, „владика црногорски и брдски“, „покорни слуга владика црногорски П. П. Његош“, „владика црногорски П. Петровић Његош“, „владика Петар Петровић Његош“, „Vladika de Montenegro P. Petrovich Njegoch“ „P. P. Negoch“, „il vladika di Montenegro Pietro Petrovich Nepoch“ Vladika di Montenegro“

²⁸ Јевто М. Миловић, *Његош у слици и ријечи*, Титоград, 1974, стр. 18, 27, 61, 63, 65.

И митрополит Петар II Петровић Његош употребљава израз „черногорски народ“ у својим признаницама на „пансион“ који је Русија давала Црној Гори. У његовим признаницама које је слао у Дубровник руском вице конзулу Јеремији Гагићу стоји: „народу черногорском за прошлый 1831 год.“, „на вспоможене черногорского народа“, „высочайше назначенной чкрногорскому народу“ (1840), „ежегодной пенсион черногорскому народу“ (1841), „высочайше назначенной черногорскому народу“ (1841), „ежегодной выдачи черногорскому народу“ (1842), „ежегодному отпуску черногорскому народу“ (1843), „ежегодной выдачи черногорскому народу“ (1844), и даю сию росписку ежегодной выдачи черногорскому народу“ (1845), „причитающихся черногорскому народу за 1845 год.“, „ежегодной выдачи черногорскому народу“ (1847), „причитающихся черногорскому народу за 1847ой год.“ (1848), „ежегодной выдачи черногорскому народу“ (1849), „причитающихся черногорскому народу за 1849^и год.“ (1850), „от 1000 дукатах причитающихся черногорскому народу“ (1851).²⁹

Као што се види, митрополит Петар II не употребљава ни једанпут израз „славјано-сербси народ“

Познато је да су и у вријеме Петра II издавани Црногорцима „црногорска проводна писма“ и „црногорски паспорти“. На њима су стављани печати „црногорскога правителствујущег сената“ и всѣ Черние Гори мохурь“. У те пасоше је уношена народност, као на примјер: „Показатель овога јест поп Стефан Ивановић, самодруги, родом с Његуша, Црногорци “ (Црногорско проводно писмо, издато на Цетињу 15/27 октобра 1837.), „показатель овога јест Иво Главичић, родом из Црнице, Црногорац . “ („Црногорски паспорт“ издат на Цетињу 13/25. априла 1843.), „показатель овога јест Лазо Илијин Марковић, родом из Ђеклића, Црногорац („Црногорски паспорт“, издат на Цетињу. 29. новембра 11. децембра 1844), „показатель овога јест Јоко Савов Петрановић, родом из Глухога Дола, Црногорац “ („Црногорски паспорт“ издат на Цетињу 2/14. марта 1850), „показатель овога јест Ивановић, родом из Залаза, Црногорац “ („Црногорски паспорт“, издат на Цетињу 30 (?) октобра (11 новембра) 1851.).³⁰

Да је и митрополит Петар II Петровић сматрао да су Црногорци српског поријекла то овдје није потребно спомињати. За то говори и његово велико пјесничко дјело.

²⁹ Све се гореспоменуте признанице чувају у Архивском одјељењу Цетињских музеја. (Приновљени рукописи).

³⁰ Видјети овдје моју књигу *Петар II Петровић Његош у свом времену*, Титоград, 1985, стр. 144—166.